

KÖROĞLU KELEŞLERİNDEN KÖSE KENAN'IN EVLENME YOLCULUĞU*

Salahaddin BEKKİ**

ÖZET

İnsanlık tarihinde aile kurma ve akrabalık tesisi için evlilik ön şart olarak kabul edilmiştir. En ilkel toplumlardan günümüze kadar evlilik, belli uygulamalara bağlı olarak gerçekleştirilen törenlere dönüşmüştür. Eş seçiminden evlilik töreninin son aşamasına kadar uygulanan birtakım kalıp davranışlar ve uygulamalar toplumdan topluma çeşitlilik göstermektedir. İster sıradan bir insan olsun isterse bir destan kahramanı alp olsun tüm erkekler, evlenmek istedikleri kız için belli birtakım sınavlardan geçmek zorundadırlar. Destan kahramanı alpların evlilik maceraları, sıradan insanlara göre çok daha zor ve çetin geçer.

Alpların kendilerine uygun eşi arayıp bularak her türlü şartı yerine getirip bir dizi sınavlardan geçtikten sonra onunla evlenmesi “*alplara mahsus evlilik*” veya “*kahramanın evlenme yolculuğu*” olarak tarif edilmektedir.

Epik kahramanın biyografisinin tamamlanmasında önemli bir aşama olan evlilik konusu, birçok destanda ana tema olarak ele alınmıştır. Ana teması evlilik olmayan destanlarda ise evlilik, kahramanın atılacağı başka maceralar için köprü görevi görür.

Orta Asya bozkırlarından Balkanlara kadar uzanan geniş sahada teşekkül eden ve hâlâ gelişmekte olan Köroğlu destanı, “*Batı*” ve “*Orta Asya*” olmak üzere iki ana kolda genişleyip yayılmıştır.

Bu çalışmada Batı versiyonunun Anadolu sahası Köroğlu kolları, “Köse Kenan ile Dana Hanım Kolu” merkeze alınmak suretiyle alplara mahsus evlilik bağlamında incelenecektir. Bu yapılırken zaman zaman Dedem Korkut’un yiğitlerinden alplara mahsus bir şekilde evlenen Kan Turalı’nın evlilik macerasına göndermeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Köroğlu Destanı, Köse Kenan ile Dana Hanım Kolu, Evlenme yolculuğu, Dede Korkut, Kan Turalı, evlilik sınavları.

* Bu çalışma, 4 Uluslararası Bolu Halk Kültürü ve Köroğlu Sempozyumu (Bolu, 26-27 Ekim 2013)’nda aynı başlıkla sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilerek genişletilmiş şeklidir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. El-mek: sbekki@gmail.com

THE MARRIAGE JOURNEY OF KOSE KENAN WHO IS A KOROGLU WARRIOR

STRUCTURED ABSTRACT

In human history marriage was admitted as pre-condition for family and kindred. From primitive communities to modern day, marriage transformed into that occurs according to certain implementations. These implementations and patterns applied from choice of couple to the last step of marriage vary in societies. Either an ordinary man or a gallant, all men have to struggle for his woman. But the marriage adventures of the gallant are more tough and arduous.

Having found the appropriate match, fulfilling all the necessities and marrying her is defined as “*common marriage of warriors (alp)*” or “*marriage progress of a hero*”.

The marriage issue, an important stage in completing the biography of a heroic person has been dealt as a main idea. In legends, which’s main idea isn’t about marriage, the marriage issue acts as a bridge to other adventures of a hero that he will embark on.

The Legend of Köroğlu, consist of a large region from Middle Asia moorlands to Balkans, expanded in two main branches: “*West Asia Legend*” and “*Middle Asia Legend*”.

The West Asia version of Köroğlu Legend is formed by the narratives appears in Azerbaijan, Anatolia, Balkans settlements and neighbour Turkish settlements. On the other hand, Middle Asia version contains the narratives, belong to Turkomen, Uzbekh, Kazakh, Kirghiz, Tatar and Uyghur and Arabic and Tadjiki narratives belong to Bukhara Arabs and Tadjik Turks.

Behçet Mahir in his Köroğlu versions narrates the marriage adventures of “*Köse Kenan and Miss Dana*”, “*Köroğlu and Han Nigar*”, “*Mr. Hasan and Telli Nigar*”, “*Han Avaz and Mine Sultan*”, “*Mr. Kızıroğlu Mustafa and Suna Şah*”, and “*Esebalı and Miss Dönek*”. In this marriages the most similar type to the form “*common marriage of warriors*” is Köse Kenan and Miss Dana.

In this case, Anatolian area’s Köroğlu versions were studied via centralizing Köse Kenan and Miss Dana story as part of the marriage type for warriors. In the survey ironies has been made from the warriors (alp) of Dedem Korkut to marriage adventures of Kan turalı. In conclusion, it has been confirmed that the marriage adventures in Köroğlu Legend occurred according to schema below.

- 1- Specification about the marriage request and obtaining information about the girl
- 2- Going on a trip
- 3- Entering the hometown of the future wife by hiding the identity
- 4- Expressing the being of relative
- 5- Selection the girl
- 6- Achievement the difficult tasks
- 7- Return to hometown and the wedding

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

The marriage adventure which is one of the circles of the process of performing and proven self of the warrior(alp) who is the hero of an epic comes true via the hero's coming back to hometown after the achievements the different tasks in the different places that he doesn't know. The marriage adventure of the hero creates the main theme in some epics. In the case, as you can see the main theme in the subsection of Köse Kenan and Miss Dana is the marriage. With the marriage's coming alive, the subsection's case chain is completed.

In the case which contains an exclusive context of the the warriors(alplar)'s marriages of Köroğlu epic's west version's subsections, the 17 subsections that compiled from Behçet Mahir were examined and the six of that 17 subsections (Köse Kenan and Miss Dana, Köroğlu and Han Nigar, Hasan Bey and Telli Nigar, Han Ayvaz and Mine Sultan, Mr. Kızıroğlu Mustafa and Suna Şah and Esebalı and Dönek Hanım) were determined as "common marriage of warriors". The characteristics that were determined became stereotypes in some subsections.

The marriage adventure that in the Köroğlu subsections is close to the marriage event of Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Story from Dede Korkut Stories.

Kan Turalı talked about the characteristics that he wants in the girl who will marry in the future. The most important characteristic was the being a warrior (alp) like him. In the case of Köse Kenan and Miss Dana, the reason the Köse Kenan's going on a marriage trip was not the beauty of the Miss Dana, the reason was Miss Dana's brave personality. In the other Köroğlu subsections, the definitions of the beautiful girls were enough to go on a trip for the warriors (keleş). In that subsections, the beauty was more important than being brave.

Going on a marriage trip is a special thing to man heroes. The marriage girls were waiting for the men in a passive way. Selcen Hatun waited for the war between her suitors and the three monsters. But Miss Dana waited for her suitors to wrestle. She was separate for this case, she had an active role in the events.

Köse Kenan and Kan Turalı had no competitor in their marriage adventure. Miss Dana's suitors were eliminated by Miss Dana in the "grey square(boz meydan)". Kan Turalı's competitors were killed by a bull and even they didn't see the other two monsters.

In some subsections, the girl who will marry didn't want to an achievement about a task, she can help her hero to go away. – *Hasan Bey Telli Nigar version takes attention about this case.*- In that way, the marriage became a going away from warriors' specific way.

As in Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Story, in Köroğlu versions the marriage types "egzogami" and "monogami" were idealized.

The glorification of egzogami and monogami in Köroğlu versions shows that these versions have the memory of ancient times. In that version, some warriors(keleşler) married with the beautiful girls without being a war and going away became a marriage way and only warriors' marriage type turned to lovers' marriage type in the public stories.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Key Words: The Saga of Köroğlu, The story of Köse Kenan and Mrs. Dana, The wedding journey, Dede Korkut, Kan Turalı, The wedding exams.

Ø Giriş

Köroğlu destanı, yayılma sahası bakımından Türk destanları içerisinde birinci sırayı almaktadır. Orta Asya bozkırlarından Balkanlara kadar uzanan geniş saha içinde teşekkül eden ve hâlâ gelişmekte olan Köroğlu destanı rivayetleri, “*Batı Versiyonu*” ve “*Orta Asya Versiyonu*” olmak üzere iki versiyon etrafında toplanmaktadır. Batı versiyonunu Azerbaycan, Anadolu, Balkan ve çevre Türk yerleşim sahalarında yer alan Türk rivayetleri ile Gürcü, Ermeni ve diğer etnik grup ve milletler arasında yer alan rivayetler oluşturur. Orta Asya versiyonu ise Türkmen, Özbek, Karakalpak, Tatar, Kazak, Kırgız, Uygur Türklerine ait rivayetler ile Tacik ve Buhara Araplarına ait Arapça ve Tacikçe anlatmalar ve Afganistan Türkleri arasında dolaşan rivayetleri kapsamaktadır (Yıldırım 1983: 103-114).

Batı versiyonu içerisinde yer alan Anadolu rivayetlerinin sayısı Doğan Kaya tarafından elli dört olarak tespit edilmiştir (2009). Meddah Behçet Mahir’den derlenerek kayda geçirilen ve 1973’te yayımlanan Köroğlu kollarının sayısı ise on yedidir.

Behçet Mahir anlatması Köroğlu destanı, şekil ve anlatım tarzı bakımında Dedem Korkut Kitabı ile büyük oranda örtüşmektedir.

Dedem Korkut Kitabında on iki boyun¹ her biri, bir veya iki kahraman üzerine kurulmuştur. Durum böyle olmakla birlikte bir boyda geçen başkahraman veya yardımcı kahramanlar başka boylarda da geçer. Bir boydaki yardımcı kahraman, başka bir boyun başkahramanı olarak karşımıza çıkabilir. Böylece vaka itibarıyla bağımsız olan boyalar, ortak kahramanlarla birbirlerine bağlanmış olur (Ercilasun 2000: 111-115). Bu ortak kahramanlar, siyasi otoriteyi temsil eden Bayındır Han, onun damadı ve üç boyda başkahraman olan Salur Kazan ile her boyun sonunda sahneye çıkarak dua eden Dede Korkut’tur.

Köroğlu destanı da kollardan² oluşmaktadır. Burada mihver şahsiyet bizzat destana adını veren Köroğlu’dur. Köroğlu birçok kolun da başkahramanıdır. Olayların farklı keleşler etrafında döndüğü kollarda da (Demircioğlu-Reyhan Arap kolu gibi) hikâyenin bitimine yakın sahneye çıkarak keleşlerini yani o kolun başkahraman/kahramanlarını düştükleri zor durumlardan kurtarır. Keleşlerinin adına bağlı olarak anlatılan bazı kollarda ise (Köse Kenan-Dana Hanım kolu gibi) Çamlıbel’de oturup keleşlerinin yolunu bekleyen biri olarak gösterilir.

Pertev Naili Boratav, Köroğlu destanı üzerine yaptığı incelemede, Köroğlu kollarının hemen hepsinde vaka seyrinin üçlü bir şemaya uygunluğunu tespit etmiştir:

“1) Ya Köroğlu yahut da arkadaşlarından biri bir kızı yahut değerli bir şeyi almak yahut da kendilerinden alınmış bir şeyi kurtarmak üzere düşman ülkesinde veya meçhul bir diyarda bir maceraya atılır.

2) Gittiği yerde tam muvaffak olacağı zaman yakalanır veya arkasından yetişen askere tek başına karşı koyamaz, mağlup olmak üzeredir.

¹ Boy: Dedem Korkut Kitabı, Dresden nüshasında, kendi içerisinde bulunan her bir hikâyeyi boy olarak isimlendirmekte ve bu durumu, hikâyelerin başlıklarında okuyucunun dikkatine sunmaktadır.

² Kol: Köroğlu dairesine mensup her bir destan/hikâye Batı Versiyonunun Anadolu bölgesinde kol olarak isimlendirilmektedir.

3) Yakalanmışsa; asılmak üzere iken, cenkte ise; bitap düştüğü bir sırada arkadaşları yetişir, düşmanı mağlup ederler; hep birlikte muzaffer olarak Çamlıbel'e dönerler (1988: 140)."

Boratav'ın da birinci maddede gösterdiği gibi Köroğlu veya keleşlerinden biri, tasvirini görerek veya bir vesile ile öğrendikleri bir güzeli Çamlıbel'e getirip onunla evlenmek için sefere çıkabilirler. Bu durumdaki kahramanların evliliği ya bir kolun içinde bir bölüm/epizot -Esebalı ile Döne Hanım'ın evlilik macerası Bolu Beyi kolunda işlenmektedir- ya da Köse Kenan ve Dana Hanım kolunda olduğu gibi başlı başına bir kolun konusunu oluşturabilmektedir.

Köroğlu kollarında, Köroğlu ile keleşlerinin evlilik maceralarının ortak olan motiflerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Evlenme isteğinin belirtilmesi ve kız hakkında bilgi alma
- 2- Yolculuğa çıkma
- 3- Müstakbel eşin memleketine kimliğini gizleyerek girme
- 4- Dönürlüğün dile getirilmesi
- 5- Kızın seçimi
- 6- Verilen zor görevleri başarma
- 7- Memlekete dönüş ve düğün

Behçet Mahir anlatması Köroğlu kollarında, "*Köse Kenan ile Dana Hanım*", "*Köroğlu ile Han Nigar*", "*Hasan Bey ile Telli Nigar*", "*Han Ayvaz ile Mine Sultan*", "*Kızıroğlu Mustafa Bey ile Suna Şah*" ve "*Esebalı ile Dönek Hanım*"ın evlilik maceraları anlatılmaktadır (Yaman 2012). Bu evliliklerden *alplara mahsus evlilik* çeşidine en yakın duranı *Köse Kenan ile Dana Hanım* kolunda işlenmiştir.

"Kahramanın kendine uygun bir eş aramak için gurbete çıkması ve almak istediği kadın için karşısına çıkan engelleri aşıp kızın babası ya da bizzat kız tarafından konulan şartları yerine getirdikten sonra" onunla evlenmesi "*alplara mahsus evlilik*" veya "*kahramanın evlenme yolculuğu*" olarak tarif edilmektedir (Aça 2000: 11-21).

Dana Hanım için sefere çıkan Köse Kenan, Köroğlu keleşleri arasında ikinci sırada yer alır. Kenan ilinden gelip İstanbul'a yerleşen daha sonra da Köroğlu'na katılan yiğitlerdendir. O, Kenan ilinde kendisinden çekinilen, yediden yetmişe herkes tarafından tanınan biridir. Memleketinde, belden aşağısına demir don giyip belden üstü çıplak gezdiği için "*Demirdon Köse*" olarak ün yapmıştır (Mahir 1973: 69, 269, 328). Yüzünde sadece üç tel kıl bulunmasından dolayı "*köse*" lakabını (Mahir 1973: 227) alan Kenan, aynı zamanda Köroğlu'nun kendisine "*emi/emmi*" diye hitap ettiği tek kişidir (Mahir 1973: 66). Sayısı binleri bulan ordulara karşı tek başına zaferler kazanan Köse Kenan, toplu olarak yapılan savaşlarda yedi yüz elli altı koçağa kumanda eden "*koçakbaşı/bölükbaşı*" olarak karşımıza çıkar (Mahir 1973: 244).

1. Evlenme isteğinin belirtilmesi ve kız hakkında bilgi alma

Bir gün Köse Kenan, Adov Bey'in kızı Dana Hanım'ın "*Her kim beni yıkarsa onu alırım.*" (Mahir 1973: 68) dediğini işitir. O güne kadar Dana Hanım'ı er meydanında yenebilen bir kişi çıkmamıştır. Köse Kenan, bu sözü söyleyen kızın kendisine uygun bir eş olacağını düşünür ve onunla yarışmak için yolculuğa çıkar.

Köroğlu'nun diğer keleş ve öz oğlu Hasan Bey, Akkavak güzeli Telli Nigar'ın tasvirini babasına ait olan 40. odada bir dolaba asılı olarak görür ve âşık olur. Diğer kollarda ise çoğunlukla dervişler, kızların tasvirlerini Köroğlu ya da onun keleşlerinden birine gösterirler. Keleşler, tasvirlerini gördükleri kızların sevdasına düşerek o kızların bulunduğu yere gitmek için hazırlık yaparlar.

Dedem Korkut Kitabı'nda ise Kan Turalı, babası Kanlı Koca'nın Selcen Hatun hakkında verdiği bilgilerden hemen sonra yola koyulur.

2. Yolculuğa çıkma

Köse Kenan, yolculuğa çıkacağı zaman Köroğlu ve diğer keleşler ona eşlik etmek isterler. Köse Kenan, bunun bireysel bir yolculuk olduğunu söyler ve tek başına sefere çıkar. Yolculuk esnasında hiçbir engelle karşılaşmadan Dana Hanım'ın memleketine ulaşır.

Diğer kollarda da kahramanların sevgilinin memleketine giden yolda pek bir engelle karşılaştıkları görülmez.

Evlenme yolculuğuna genelde evlenecek kişi çıkar. Evlenecek kişi yerine Köroğlu veya başka bir keleşin sefere çıkması yapılacak evliliği, alplara mahsus olmaktan çıkarıp görücü usulü evliliğe dönüştürür.

Kenan kolunda bir derviş, Kenan hükümdarının kızı Mine Sultan'ın tasvirini Köroğlu'na gösterir. Köroğlu, gördüğü bu kızı Han Ayvaz'a almayı düşünür. Önce Koçak Demircioğlu'nu kızı görmesi için gönderir. Kızı görüp gelen Demircioğlu, kızın tasvirdekinden daha güzel olduğunu söyler. Bunun üzerine Köroğlu bizzat kendisi giderek Kenan hükümdarından kızı Mine Sultan'ı Han Ayvaz'a ister.

Kan Turalı da kırk yiğidiyle çıktığı yolculukta hiçbir engelle karşılaşmadan Selcen Hatun'un memleketine ulaşır.

3. Müstakbel eşin memleketine kimliğini gizleyerek girme

Köse Kenan, Dana Hanım'ın memleketine girişinde kimliğini gizleme gereği duymaz. Çünkü Dana Hanım, kendisine eş olacak kişiyi güreşerek belirleyeceğini ilan etmiştir ve o güne kadar hiç kimse Dana Hanım'ı yenememiştir. Kahramanın yolculuğuna engel olacak, onu saf dışı bırakmak isteyecek rakip olmadığı için de Köse Kenan rahat bir şekilde müstakbel eşinin memleketine girer. Bu rahatlık Kan Turalı için de geçerlidir. Onun rakipleri, kendisinden önce oraya vasıl olmuşlar ancak ilk canavar boğanın boynuzunda can vermişlerdir (Ergin 1989: 185).

Köroğlu destanının diğer kollarında (*Kiziroğlu Mustafa Bey kolu*, *Köroğlu ile Han Nigar kolu* gibi) kahramanların kimliklerini gizlemek için genelde derviş kılığına girdikleri görülmektedir.

4. Dönürlüğün dile getirilmesi

Dönürlüğün dile getirilmesi genelde zor görevlerden önce olur. Köse Kenan, Dana Hanım'la güreşmeden önce ona talip olduğunu aşağıdaki dörtlüklerle dile getirir:

*“Aşımı sorarsan Kenan Eli'nden
Koçak Köroğlu'nun ben emisiyem
Bir Demir Don Köse diyerler bana
Koçak Köroğlu'nun ben emisiyem*

*Şimdi bu gelişim Çamlıbeli'nden
Anlamazsın bu koçağın halinden
Arzu ederim sizin bağın gülünden
Koçak Köroğlu'nun ben emisiyem*

*Aşım Kenanlı'dır Kenan'dır adım
Kızınla görüşmek benim feryadım
Bu meydana girmek esas muradım
Koçak Köroğlu'nun ben emisiyem”* (Mahir 1973: 70-71)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Köroğlu, Han Ayvaz için Mine Sultan'a dünür olduğunda şu dörtlükleri söylemiştir:

*“Hükümdarım geldim senin yanına
Akıbet işimi görsen ey'olur
Hakk'ın emri ile Mine Sultan'ı
O oğlum Ayvaz'a versen ey'olur*

*Gönül ayrılmadı bu iktidardan
Akıbet geçmezem bağdaki bardan
Mine'yi almadan gitmem bu yerden
Hakk'ın emri ile versen ey'olur*

*Köroğlu der işin müşkil ederim
Doğruluk ile ver teklif ederim
Eğer vermez isen alır giderim
Hakk'ın emri ile versen ey'olur”* (Mahir 1973: 230)

Kan Turalı ise şu sözlerle Selcen Hatun'a talip olduğunu dile getirir:

*“Karşu yatan kara tağunı aşmağa gelmişem
Akındilu suyunu içmeğe gelmişem
Tar etegüne gin koltuğuna sığınu gelmişem
Tanrı buyuruğı-y-ile Peygamber kavli-y-ile
Kızunu almağa gelmişem”* (Ergin 1989: 188)

5. Kızın seçimi

Türk destan ve halk hikâyelerinin yaygın motiflerinden biri, evlenecek kızın kendisiyle evlenmek isteyen erkeği/erkekleri birtakım sınavlara tabi tutmasıdır. Bu konu Ensar Aslan tarafından “kahraman-kız / alp-kız” motifi etrafında kapsamlı olarak ele alınmıştır (2003: 193-210).

Yukarıda birinci maddede de değinildiği üzere, Adov Bey'in kızı Dana Hanım, “Her kim beni yıkarsa onu alırım.” (Mahir 1973: 68) demiş ve “boz meydan”da o güne kadar kimseye yenilmemiştir.

Dana Hanım, taliplerini güreş testine tabi tutmuş ve o testi sadece Köse Kanan başarıyla geçmiştir. Selcen Hatun ise Kan Turalı'yı dönüş yolunda temrensiz okla sınava tabi tutar.

Hasan Bey'e âşık olup onunla kaçamaya karar veren Telli Nigar, kendilerini takip eden ağabeyleriyle cenge tutuşmaktan geri durmaz (Mahir 1973: 156 vd.).

Kızların evlenecekleri alpları sınmaları ile onlarla birlikte kendi ailelerine karşı cenge girmeleri, Dedem Korkut boylarından “Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek” ile “Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı” boylarında da işlenmiştir.³

Mehmet Emin Bars (2008: 164-178), bir imparatorluk destanı olan Köroğlu'nun sadece Türkmen varyantından hareketle hazırladığı, “Köroğlu Destanı'nda At, Kadın, Silah” başlığını taşıyan çalışmasında, “Köroğlu Destanı'nda kadın, daha çok bir aşk ve haz mevzuu olarak görülür. İslamiyet öncesi ideal erkek tipi olan alp tipine yaklaşmış bir kadın yaktır. Erkek gibi ok atmaz,

³ [Bu arada, bizim ailede belli bir dönem şaka yolu da olsa uygulanmış olan bir güreşten bahsetmek istiyorum. Ailemizin en büyüğü olan Nadir Eme (biz halaya eme deriz) ile güreşip onu yenenlerin evlenme hakkını elde edeceği aile içerisinde hep konuşulurdu. Bu güreş bir ön şart olarak konulmasa da evlenecek olan kişilerin –buna amcaoğullarım Ali, Bekir, Yasin Bekki ile ağabeylerim Ahmet ile Turan ve ben de dâhil- düğün arifesinde Nadir emesi ile göstermelik de olsa bir güreş tutması istenirdi. Birinin evlilikle ilgili bir isteği olsa hele bir Nadir Emesiyle güreşsin bakalım denirdi. (En son ben kendisiyle Ağustos 1991'de güreş tutmuştum. Mekânı cennet olsun.)]

kılıç kullanmaz, at binmez ve hiçbir yerde erkekle mücadele etmez.” diyerek son derece sübjektif bir değerlendirmede bulunur. Yazımızın girişinde de belirtildiği üzere sadece Batı versiyonu Köroğlu anlatmalarının sayısı elliden fazladır. Yazarın incelediği bir varyanttan hareketle bu kadar genel bir yargıda bulunması doğrusu anlaşılır bir tutum değildir.

6. Verilen zor görevleri başarma

Köroğlu kollarında, bizim daha önce kitap hacminde bir çalışmayla incelediğimiz Altay, Tuva, Hakas ve Şor destanlarında olduğu gibi kahramanlardan yerine getirilmesi son derece güç olan isteklerde bulunulmaz (Bekki 2009). Köse Kenan ile Dana Hanım kolunda güreşin dışında herhangi bir sınav ya da zor görev söz konusu edilmemiştir.

Telli Nigar, Hasan Bey’e âşık olup onunla kaçmaya karar verir ancak bir şartı vardır. Telli Nigar, Hasan Bey’e ya babasının Kırat’ı ya da Akkavak şehrinin elbeyi/yeniçeri ağasının atı Eşgerdor olursa onunla kaçmayı kabul edeceğini söyler (Mahir 1973: 144). Telli Nigar’ın bu isteğini zor bir görev olarak değerlendirebiliriz.

7. Memlekete dönüş ve düğün

Evlilik konusunun işlendiği tüm kollarda memlekete (Çamlıbel) dönülmesi ve orada düğün yapılması söz konusudur. Düğünlerin ayrıntısına girilmez. Sağdıçlık müessesesi ile fakir fukaranın düğün yemeği ile doyurulmasına vurgu yapılır.

SONUÇ

Bir destan kahramanı alp için kendini gerçekleştirme ve ispatlama sürecinin halkası olan evlilik macerası, kahramanın bulunduğu yerden uzaklaşarak hiç bilmediği bir ortamda değişik sınavlardan başarıyla geçerek yeniden memleketine dönmesi şeklinde gerçekleşir. Kahramanın evlilik macerası bazı destanların ana temasını oluşturur. Bu çalışmada da gösterildiği üzere Köse Kenan ile Dana Hanım kolunda ana tema evliliğdir. Evliliğin gerçekleşmesiyle kolun olay örgüsü de tamamlanmış olur.

Köroğlu destanının batı versiyonu kollarının alplara mahsus evlilik bağlamında incelendiği bu çalışmada, Behçet Mahir’den derlenen 17 kol incelenmiş ve altısının⁴ “*alplara mahsus evlilik*” özelliği taşıdığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu özelliklerin birçok kolda kalıplaştığı görülmektedir.

Köroğlu kollarında işlenen evlilik macerası, Dede Korkut boylarından Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı boyunda gerçekleşen evlilik çeşidine yakın durmaktadır.

Kan Turalı, evleneceği kııda aradığı vasıfları ayrıntılı olarak saymıştır. Bu vasıfların en önemlisi kızın da kendisi gibi alp olmasıdır. Köse Kenan-Dana Hanım kolunda Köse Kenan’ın, evlenme yolculuğuna çıkma sebebi Dana Hanım’ın güzelliğinden ziyade onun yiğitliğinin ön plana çıkarılmış olmasıdır. Diğer Köroğlu kollarında keleşlerin sefere çıkmaları için güzellerin tasvirlerini görmeleri yeterli olmuştur. Bu kollarda güzellik, alplığın önüne geçmiştir.

Evlilik seferine çıkmak erkek kahramanlara özgü bir eylemdir. Evlenilecek kızlar daha çok edilgen bir tavır takınarak evlenecekleri erkeğin gelip kendilerini bulmalarını beklerler. Selcen Hatun, taliplerinin gelip üç canavarla savaşmalarını bekler. Dana Hanım ise kendisi ile güreşecekleri beklemektedir. O, bu haliyle diğer kızlardan ayrılmakta aktif olarak olayların içinde yer almaktadır.

⁴ Köse Kenan ile Dana Hanım, Köroğlu ile Han Nigar, Hasan Bey ile Telli Nigar, Han Ayvaz ile Mine Sultan, Kiziroğlu Mustafa Bey ile Suna Şah ve Esebalı ile Dönek Hanım kolları.

Köse Kenan ve Kan Turalı'nın çıkmış oldukları bu evlilik sınavında onlara engel teşkil edecek bir rakipleri olmamıştır. Dana Hanım'a talip olanların tümü "*boz meydan*"da yine Dana Hanım tarafından sırtları yere getirilmek suretiyle saf dışı bırakılmışlardır. Kan Turalı'nın rakipleri de üç canavardan ilki olan boğanın boynuzunda can vermişler, diğer iki canavarın yüzünü dahi görememişlerdir.

Bazı kollarda evlenecek olan kız, kendisi için gelen kahramanı herhangi bir sınava tabi tutmadığı gibi kahramanın işini kolaylaştırır ve onunla kaçmaya gönüllü olur. *-Hasan Bey Telli Nigar kolu bu konuda dikkat çekmektedir.-* Böylelikle evlilik, alplara mahsus olmaktan çıkar ve "*kaçışma*" şekline dönüşür (Reichl 2002: 165).

Kan Turalı Boyunda olduğu gibi Köroğlu kollarında da "*egzogami (dıştan evlenme)*" ile "*monogami (tek eşlilik)*" evlilik türleri idealize edilmektedir.

Köroğlu kollarında egzogami ve monogami evlilik türlerinin yüceltilmesi bu kolların çok erken dönemlerin hatıralarını taşıdığını göstermektedir. Söz konusu kollarda keleşlerin çoğu zaman ciddi sınavlara tabi tutulmadan güzellerle evlenmeleri ve kaçışmanın bir tür evlilik olarak karşımıza çıkması ise alplara mahsus evlilik şeklinin halk hikâyelerinde görülen "*âşıklara mahsus evlilik*" (Aça 2000: 11-21) çeşidine dönüşeceğinin habercisidir.

EK: Köse Kenan İle Dana Hanım Kolunun Özeti

Erzurum'un Tekman köyünde yaşayan Adov Bey'in yedi eşi, kırk oğlu ve Dana Hanım adında bir kızı vardır. Dana Hanım kardeşlerinden daha kuvvetlidir. "*Her kim beni meydan içinde yıkarsa, onu alırım.*" diyerek evleneceği kişinin bedenen kendisinden güçlü olması gerektiğini ilan eder. Bu haberi duyan Köroğlu'nun keleşlerinden Köse Kenan, Dana Hanım'ın kendisine uygun bir eş olacağını düşünür ve Köroğlu'ndan sefere çıkmak için izin ister.

Köroğlu'nun bin dokuz yüz doksan dokuz koçağı da Köse Kenan'a yoldaş olmak isterler. Köse Kenan ne Köroğlu'nun ne de diğer keleşlerin kendisiyle gelmesini kabul eder. Köroğlu ve keleşleriyle helalleşerek Adov Bey'in memleketine doğru yola çıkar. Kısa bir zaman sonra hiçbir güçlkle karşılaşmadan Adov Bey'in konağına ulaşır.

Konakta güzel bir şekilde misafir edilen Köse Kenan, Adov Bey'e kızı Dana Hanım için Çamlıbel'den geldiğini söyler. Adov Bey, kızının tüm erkek çocuklarından daha güçlü olduğunu; bu güne kadar kızını er meydanında yenenin bulunmadığını; Dana Hanım'ı yenerse hem kızını hem de hatırı sayılır bir çeyiz alacağını söyler.

Dana Hanım'a yeni bir talibin çıktığı ve çok yakında güreş yapılacağına dair tüm çevre köylere haber salınır. Bir hafta sonra Dana Hanım kispette, Köse Kenan ise belinden yukarısı çıplak ve kispetsiz olarak meydana çıkarlar. Güreş öncesi Köse Kenan, bir Köroğlu oyunu oynayarak herkesi kendine hayran bırakır. Bir süre sonra güreş başlar.

İlk hamlede Köse Kenan, Dana Hanım'ı omzundan tutarak yukarı kaldırır ve usulca yere bırakır. Adov Bey, Köse Kenan'ın yiğitliğini görür ve kızını seve seve ona verir.

Adov Bey, kızının çeyizini (üç sürü koyun, kırk deve yükü çeyiz ve bin altın) hazırlar ve Köse Kenan'a isterse yanında kalabileceğini, istemezse Çamlıbel'e dönebileceğini söyler. Köse Kenan, hemen Çamlıbel'e dönmek istediğini söyler. Adov Bey, Dana Hanım için bir taht-ı revan, Köse Kenan için de tavladan bir küheylan çektirir ve onları yolcu eder.

Köse Kenan'ın Dana Hanım'ı alıp geldiği haberi Çamlıbel'de yankılanır. Dana Hanım, bir çadıra yerleştirilir. Köse Kenan, Köroğlu'na Adov Bey'in iyiliğinden, cömertliğinden bahseder. Köse Kenan ile Dana Hanım'ın toyunun yapılacağı Sivas'tan Kayseri'ye, Tokat'a kadar her tarafa duyurulur. Tüm bu yerlerin fakiri fukarası Çırpıcı Çayırı'na toplanır. Demircioğlu ve Kenanlı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Reyhan Arap, Köse Kenan'a sağdıç olurlar. Yedi gün toy düzenlenir. Fakirin fukaranın karnı doyurulur. Sekizinci gece iki sevgili birbirine kavuşur.

KAYNAKÇA

- AÇA, Mehmet (2000), “‘Köne Epos’ (Arkaik Destan) Kavramı ve Türk Halk Hikâyelerindeki ‘Âşıklara Mahsus Evlilik’ Konusunun Kaynaklarından ‘Alplara Mahsus Evlilik’”, *Millî Folklor*, S. 47 (Güz), s. 11-21.
- ASLAN, Ensar (2003), “Dede Korkut Hikâyeleri ile Türk Destan ve Halk Hikâyelerinde Alp-Kız Motifi”, *Halkbilimi Araştırmaları I*, Dicle Üni. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yayınları, Diyarbakır, s. 193-210.
- BARS, Mehmet Emin (2008), “Köroğlu Destanı’nda At, Kadın, Silah”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 3/2 Spring 2008, p. 164-178. Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.293
- BEKKİ, Salahaddin (2009), *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler / Altay, Tuva, Hakas ve Şor Destanlarında Alplara Mahsus Evlilik*, Öncü Kitap, Ankara.
- BORATAV, Pertev Naili (1988), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. 2. bs., İstanbul, Adam Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2000), “Dede Korkut Mirası”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 587 (Şubat), s. 111-115.
- ERGİN, Muharrem (1989), *Dede Korkut Kitabı I / Giriş-Metin-Faksimile*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KAYA, Doğan (2009), “Köroğlu’nun Döne Hanım’ı Kaçırması Kolu”, http://www.dogankaya.com/fotograf/Koroglu-Done_%20Hanim_Kacirmasi.pdf. [E.T.: 23 Aralık 2011]
- MAHİR, Behçet [Anlatan] (1973), *Köroğlu Destanı*, Der. Mehmet Kaplan-Mehmet Akalın-Muhan Bali, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- REICHL, Karl (2002), *Türk Boylarının Destanları / Gelenekler, Şekiller, Şiir Yapısı*, çev. Metin Ekici, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- YAMAN, Ayşe (2012), *Köroğlu Destanı’nda Alplara Mahsus Evlilik Konusu Üzerine Bir İnceleme*, Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Araştırma Projesi, Kırşehir.
- YILDIRIM, Dursun (1983), “Köroğlu Destanı’nın Orta Asya Rivayetleri”, *Köroğlu Semineri Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 103-114.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

BEKKİ, S., Köroğlu Keleşlerinden Köse Kenan’ın Evlenme Yolculuğu, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/8 Spring 2015, p. 623-632, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7540>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

